

Projekt Diagnosticering, undervisning og forældreinddragelse - en systematisk indsats for tosprogede ordblinde.

Et samarbejde mellem Bjergmarksskolen, Absalonskolen, LæseTek og Fagcenter for Læring og Trivsel i Holbæk kommune. Projektet er støttet af Egmont Fonden.
Projektleder og forfatter af denne rapport: Læsekonsulent Vibeke Pürschel Christensen.

**Holbæk
Kommune**
LÆRING OG TRIVSEL

Evaluering af projekt *Diagnosticering, undervisning og forældreinddragelse - en systematisk indsats for tosprogede ordblinde*

Denne rapport er en evaluering af det 2-årige projekt *Diagnosticering, undervisning og forældreinddragelse - en systematisk indsats for tosprogede ordblinde*. Projektet er støttet af Egmont Fonden og løb fra 1.1.20 - 1.1.22.

Baggrund, formål og succeskriterier

Baggrunden for projekt *Diagnosticering, undervisning og forældreinddragelse - En systematisk indsats for tosprogede ordblinde* var, at forskning peger på en underrepræsentation af diagnosticerede ordblinde blandt tosprogede elever (Gellert, 2009). Da det forudsættes, at andelen af ordblinde er den samme hos tosprogede elever som hos resten af befolkningen, er her et stort opmærksomhedsområde (Jandorf & Andreasen, 2021).

Der kan være flere forklaringer på, at tosprogede elever sjældnere bliver testet og diagnosticeret for ordblindhed. Dette kan skyldes, at tosprogede elevers skriftsproglige vanskeligheder kan være sværere at afdække, at deres vanskeligheder i højere grad tilskrives deres svage mundtlige sprogfærdigheder og nedsatte sprogforståelse, samt at lærere kan have lavere forventninger til denne gruppe af elever (Gellert, 2009; Jandorf & Andreasen, 2021; Nobelius, 2021). Både danske og udenlandske undersøgelser viser, at tosprogede elever ikke har svagere afkodningsfærdigheder end elever med dansk som modersmål (Lesaux m.fl., 2006 ref. i Gellert, 2009; Siegel, 2016, Nielsen, 1998 og Petersen, 2008 ref. i Nobelius, 2021). Netop derfor skal skolen være mindst lige så opmærksom, hvis en tosproget elev viser tegn på afkodningsvanskeligheder.

I Holbæk kommune findes en fast ordblindestrategi med retningslinjer for diagnosticering og indsats for ordblinde elever (*Indsatser for ordblinde i Holbæk Kommune, 2018*). På trods af dette sås samme tendens som i national og international forskning, hvilket tydede på, at ikke alle tosprogede ordblinde blev fundet. Problemet var, at hvis de tosprogede ordblinde elever ikke blev identificeret, modtog de ikke den særligt tilrettelagte undervisningsindsats, som forskningen peger på, er så vigtig (Elbro, 2007). Dette kunne i sidste ende betyde, at de tosprogede ordblinde elever klarede sig dårligere i skolen.

Projektets omdrejningspunkt var Holbæk By Skole med de to store skoleafdelinger; Bjergmarksskolen og Absalonskolen med tilsammen ca. 150 lærere og 1650 elever. Pga. en ny skolestruktur blev de to skoleafdelinger pr. 01.08.21 hver deres selvstændige skole. På begge skoler har ca. 1/3 af eleverne anden etnisk baggrund end dansk, og relativt få tosprogede elever var ved projektets begyndelse diagnosticeret ordblinde (særligt på den ene skole). Projektets overordnede mål var derfor at sørge for, at tosprogede ordblinde blev diagnosticeret på lige fod med etnisk danske elever samt modtog en indsats målrettet deres specifikke vanskeligheder.

Ordblinde elever har grundlæggende vanskeligheder med at afkode tekster samt at stave. Disse vanskeligheder kan i tillæg medføre, at ordblinde elever får mindre erfaring med at læse og stave, hvorfor sekundære vanskeligheder i form af nedsat ordforråd samt udfordringer med læseforståelse og skriftlig produktion kan udvikles (Lyon mfl., 2003 og Elbro, 2012, ref. i Vejledning til Ordblindetesten). Tosprogede elever har i tillæg ofte nedsat sprogforståelse og ordkendskab (Nielsen, 1998 og

---

Petersen, 2008, ref. i Nobelius, 2021). Vi ønskede derfor at skabe et undervisningsforløb for tosprogede ordblinde elever, som både understøttede afkodning og sprogforståelse med følgende elementer; kompensation af læsning og stavning vha. LST (læse- skriveteknologi) i form af oplæsningsstøtte, ordforslag og talegenkendelse samt introduktion til strategier, eleverne kunne anvende, når de skulle læse, skrive og forstå nye ord.

Derudover ønskede vi med projektet, at læsevejledere og lærere på de to skoler skulle opnå en øget viden om opsporing og understøttelse i undervisningen af tosprogede ordblinde elever samt, at de tosprogede ordblindes forældre fik øget deres færdigheder, så de i højere grad kunne understøtte deres børns skriftsproglige læring og udvikling.

Nedenstående ses projektets overordnede formål og de væsentligste succeskriterier beskrevet.

Projektets overordnede mål

- Tosprogede ordblinde diagnosticeres på lige fod med ikke-tosprogede elever samt modtager en indsats målrettet deres specifikke vanskeligheder.

- Lærere og læsevejledere modtager kompetenceudvikling med fokus på viden om og opmærksomhedspunkter ved ordblindhed, kendetegn ved tosprogedes sproglige og skriftsproglige vanskeligheder, opsporing af tosprogede ordblinde samt viden om, hvordan man understøtter tosprogede ordblinde i undervisningen gennem fokus på sproglig udvikling i alle fag.

- Forældre til de tosprogede ordblinde modtager et forældrekursus med fokus på viden om ordblindhed, redskaber til bedre at kunne understøtte deres børns læring inkl. hands-on i det læse-/skrivestøttende program AppWriter (oplæsning, ordforslag og talegenkendelse), digitale platforme og Nota. Til forældrekurset er tolk tilgængeligt, hvor der er behov.

Projektets væsentlige succeskriterier

- Antallet af diagnosticerede tosprogede elever øges svarende til ca. 8 % (jf. ministeriets grænseværdi for ordblindhed). Det forventede antal af tosprogede elever på de to skoleafdelinger tilsammen vil således anslås til ca. 30 elever.

- Kompetenceudviklingen af lærere og læsevejleder vil medføre, at den understøttende undervisning såvel som den almene undervisning i højere grad vil løfte de tosprogede ordblindes sprog- og læsekompetencer.

- Forældreinddragelsen vil medføre, at forældrene til de tosprogede elever får øget deres færdigheder og i højere grad understøtter deres børns skriftsproglige læring og udvikling.

Ansøger

Projektet blev til i samarbejde mellem Holbæk kommunes forvaltning, Fagcenter for Læring og Trivsel, Holbæk By Skole og LæseTek (kommunens samarbejdspartner omkring understøttelse af ordblinde elever på folkeskolerne). Undertegnede Vibeke Pürschel Christensen var som læsekonsulent i Holbæk kommune projektets tovholder samt ansvarlig for projektets indhold og udførelse.

Tidsplan

Grundet Corona blev nogle af projektets indsatser, efter aftale med Egmont Fonden, udskudt. I nedenstående tabel (tabel 1) ses et overblik over projektets faktiske indsatser og tidsrammen d. 01.01.20 – 01.01.22

Tabel 1. Projektets opbygning

Indsatser	Tidsramme
Diagnosticering af de tosprogede ordblinde	01.03.20 – 01.07.20 + 01.03.21 – 01.07.21
Forældrekurser	1.8.20 – 31.12.20
Indsats for de tosprogede ordblinde - Indsats på små hold uden for klassen for 4., 5. og 6. kl. - Indsats i klassen for 7. og 8. kl.	1.8.20 - 15.12.21
Lærerkompetenceudvikling	1.01.21 – 30.6.21.
Evaluering af projektet	Løbende - slut 31.12.21

Projektets indsatser og aktiviteter

Herunder følger en beskrivelse og evaluering af projektets indsatser og aktiviteter, henholdsvis diagnosticering, forældrekurser, indsatser for de tosprogede ordblinde elever samt lærerkompetenceudvikling.

Diagnosticering - procedurer

Ud over årlige læsetest hvor alle elevers faglige udvikling følges, er der som tidligere nævnt en ordblindestrategi med klare procedure for diagnosticering af ordblindhed i Holbæk kommune.

I Holbæk kommune udføres deltesten Non-ordsstavning fra DVO-screeningen som en klassetest på 2. årgang (Arnbak & Borstrøm, 2007). For de elever, der scorer under grænseværdien på denne test, gennemføres derudover Elbros ordlister (Elbro, 1990). Hermed bliver der set både på præcision og hastighed i elevernes læsning. Efter en indsats med fokus på afkodningsstrategier gentages disse tests i 3. klasse for de elever, hvis afkodningsfærdigheder vækker bekymring og afhængig af resultaterne, tages herefter Ordblindetesten. Ved bekymring på andre årgange end de nævnte kan lærere henvende sig til skolens læsevejleder for afdækning af den pågældende elevs læse- og stavevanskeligheder med indledende test samt evt. Ordblindetesten.

På trods af ovenstående testprocedure for diagnosticering af ordblindhed var der i 2019 diagnosticeret 2,6% tosprogede ordblinde elever på de 2 skoler tilsammen med henholdsvis 4,3% på Bjergmarksskolen (svarende til 10 tosprogede ordblinde elever) og 0,9% på Absalonskolen (svarende til 1 tosproget ordblind elev). Grundet det lave antal diagnosticerede tosprogede ordblinde elever – særligt på den ene skole – var hypotesen, at der på alle årgange potentielt sad uopdagede ordblinde blandt de tosprogede elever. Sammen med læsevejlederne og testlærer på de 2 skoler blev der derfor lagt nedenstående plan for diagnosticering.

Diagnosticeringens 3 faser

Diagnosticeringen blev delt i 3 faser (se nedenstående tabel 3). Fase 1 skulle bestå af en klasse-screening, som kun skulle afdække elevernes afkodningsfærdigheder, og fase 2 skulle på individbasis afklare, om det var relevant at gå videre til Ordblindetesten (Center for Læseforskning m.fl., 2015) i fase 3. Skolernes læsevejledere og testlærere var med til at udvælge test og beslutte procedurer for diagnosticeringsprocessen.

Fase 1 bestod således af en klassescreening i 4.-8. kl. med 3 deltests fra *Diavok*; *Find det der lyder som et ord*, *Vrøvlediktat* og *Find det ord der er rigtigt stavet* (Nielsen & Petersen, 1992). På 3. årgang gjaldt ovenstående beskrevne procedure fortsat. Eleverne i 9. kl. blev fritages for diagnosticeringsindsatsen, da den foregik i foråret op til de Folkeskolens afgangseksamen.

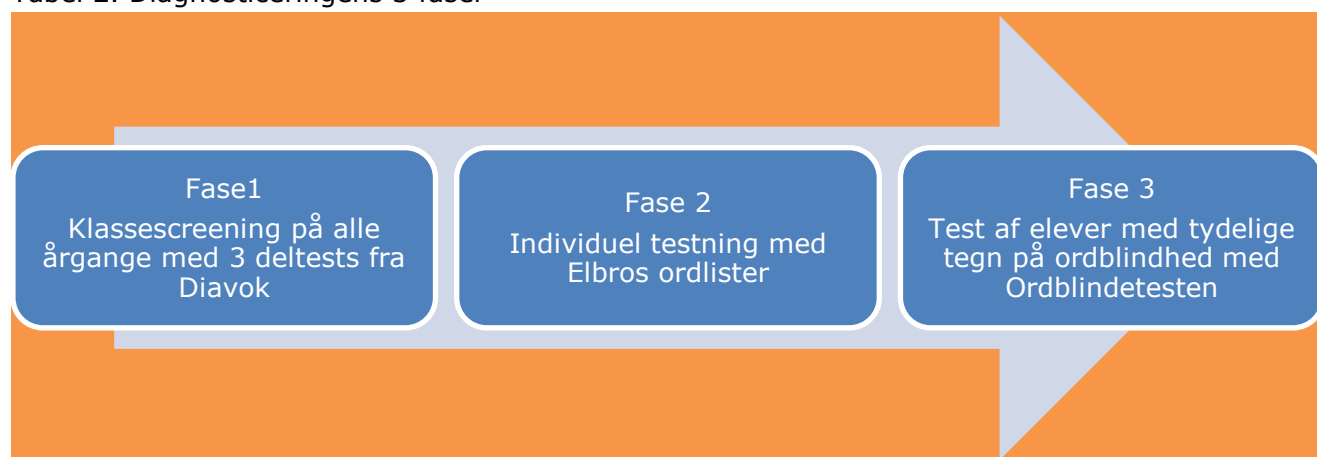
Bjergmarksskolen valgte på 4. årgang at udskifte *Diavok* med stavning af vrøvleord og rigtige ord fra *Hogrefes stavetest ST4* samt *staveprøve 1* fra *Grammatip* da deres læsevejleder vurderede, at *Diavok* blev for vanskelig for elevgruppen i 4. kl. Resultaterne fra *ST4* blev sammenholdt med *Ordlæseprøve 2* fra *Hogrefe*, som normalt blev taget på 4. årgang.

Absalonskolen valgte at holde fast i *Diavok* på 4. årgang, selvom det var en vanskelig test for en del elever. Læsevejlederen og testlæreren havde til gengæld en del elever fra 4. årgang til individuel test efterfølgende (fase 2) for at afgøre, hvilke elever, der skulle testes med Ordblindetesten.

Fase 2 bestod af individuel testning med *Elbros Ordlistre* på baggrund af klassescreeningen. For at få ekstra viden om elevernes afkodningsfærdigheder – særligt i tvivlstilfælde - blev der også brugt supplerende informationer fra klassetest (fx Nationale test, Hogrefe test mv.) samt supplerende stave- eller læsetest (fx højtlesning af en lixet tekst). De samlede informationer fra testene blev sammenholdt med viden fra læsekonference/dialog med dansklærer samt sparring med læsekonsulent.

I fase 3 blev der udvalgt, hvilke elever der viste tydelige tegn på ordblindhed og skulle testes med Ordblindetesten. Eleverne blev udvalgt på baggrund af deres resultater på ovenstående parametre. Der foregik sparring med læsekonsulent ved tvivlstilfælde.

Tabel 2. Diagnosticeringens 3 faser

Corona

Undervejs i projektet kom Covid19 til Danmark og ramte bl.a. skolerne med restriktioner og hjemsendelse af elever. Midt i klassescreeningerne i foråret 2020 måtte læsevejlederne og testlærere derfor sætte diagnosticeringsindsatsen på pause. Det var i lang tid usikkert, om det var muligt at gennemføre diagnosticeringsindsatsen i 2020, men da først eleverne fra 0.-4. kl. fik lov til at komme tilbage og efterfølgende 5.-9. kl., gennemførte læsevejlederne/testlærere med en kæmpe arbejdsindsats både klassescreeningerne, de individuelle tests for risikoelever samt Ordblindetesten for de elever, der viste tydelige tegn på ordblindhed.

Udvikling

Som det ses af nedenstående tabel 3, så billedet meget anderledes ud efter projektets særlige diagnosticeringsindsats i 2020, hvor der blev fundet markant flere tosprogede ordblinde elever, end der var ved projektets start. Antallet af tosprogede ordblinde elever i 2020 kom således op på 6,65% på Holbæk By Skole svarende til 24 tosprogede ordblinde elever i alt. De var fordelt med 7,3% tosprogede ordblinde elever på Bjergmarksskolen (svarende til 17 tosprogede ordblinde elever) og 6% på Absalonskolen (svarende til 7 tosprogede ordblinde elever).

Den gode udvikling fortsatte i 2021. Her var det samlede billede på de 2 skoler tilsammen 7,7 % tosprogede ordblinde elever svarende til 28 tosprogede ordblinde elever i alt. De var fordelt med 8,6% tosprogede ordblinde elever på Bjergmarksskolen (svarende til 20 tosprogede ordblinde elever) og 6,8% på Absalonskolen (svarende til 8 tosprogede ordblinde elever).

Derudover blev flere etnisk danske elever også diagnosticeret ordblinde, hvilket tyder på en øget opmærksomhed såvel som optimering af de gældende procedurer. Idet der ikke var en særlig diagnosticeringsindsats med screening på alle årgange i 2021, tyder dette på, at skolernes nye opmærksomhed på diagnosticering af tosprogede ordblinde elever var blevet implementeret.

Tabel 3. Antal diagnosticerede tosprogede ordblinde i projektets løbetid

Holbæk By Skole	Bjergmarksskolen	Absalonskolen	Antal tosprogede ordblinde i alt
2019	4,3 % 10 tosprogede ordblinde	0,9 % 1 tosproget ordblind	2,6 % 11 tosprogede ordblinde
2020	7,3 % 17 tosprogede ordblinde	6 % 7 tosprogede ordblinde	6,65 % 24 tosprogede ordblinde
2021	8,6 % 20 tosprogede ordblinde	6,8 % 8 tosprogede ordblinde	7,7 % 28 tosprogede ordblinde

Baggrund for udregning er antal tosprogede elever på henholdsvis Bjergmarksskolen (232) og Absalonskolen (117) fra 3.-9. kl.

Opfyldelse af succeskriterie

Grundet de gode effekter af diagnosticeringsindsatsen blev et af projektets væsentlige succeskriterier opfyldt, nemlig at det forventede antal af tosprogede elever på de to skoleafdelinger tilsammen kom op på ca. 30 elever, og at antallet af diagnosticerede tosprogede elever blev øget svarende til ca. 8 % (jf. ministeriets grænseværdi for ordblindhed).

Den øgede diagnosticering sås som en effekt af en større opmærksomhed blandt læsevejledere og lærere samt udvidede procedurer med et mere finmasket testbatteri. Dette støttes af udsagn fra læsevejlederen på Bjergmarksskolen, som udtaler, at projektet har været en god anledning til at få opdateret skolens testplan, og at de bl.a. er blevet opmærksomme på, at de skal være endnu bedre til at følge elevernes skriftsproglige udvikling i indskolingen, så de er bedre rustet til at vurdere, om eleverne vanskeligheder skyldes ordblindhed, sproglige vanskeligheder eller begge dele.

Forældrekursus

Som en del af Holbæk kommunes faste ordblindestrategi og indsats for de ordblinde elever, indgår forældrekurser til alle forældre til nydiagnosticerede ordblinde elever. Forældrekurser afholdes på og af LæseTek, som er kommunens samarbejdspartner omkring understøttelse af ordblinde elever på folkeskolerne. Erfaringerne fra disse forældrekurser var imidlertid, at forældrene til de tosprogede ordblinde meget sjældent deltog, og det blev derfor en del af dette projekt, at der skulle gøres en ekstra indsats for at nå denne målgruppe af forældre.

Som led i projektet blev der derfor udbudt og afholdt mindre forældrekurser på begge skoleafdelinger, således at forældrene mødte op på den skoleafdeling, hvor deres barn var tilknyttet. Forældrekurserne blev udbudt til forældre til tosprogede ordblindede på henholdsvis mellemtrinnet og i udskolingen, og der blev tilbudt tolk på alle de sprog, som forældrene talte. Følgende sprog var repræsenteret: Arabisk (Irak + Syrien), tyrkisk, bosnisk, afghansk, tigrinya (Eritrea) og kurdisk (Syrien). Ikke alle forældre havde behov for tolk.

Læsevejlederne og klasselærerne gjorde derudover et stort opsøgende arbejde, således at forældrene udover en invitation i Aula, også fik en skriftlig invitation via deres barn, blev ringet op og/eller blev mindet om kurset af klasselæreren på selve kursusdagen. Generelt var tilslutningen til deltagelse i forældrekurserne god, og et sted mellem 1/2 og 2/3 af forældrene deltog.

Kurset bestod af viden om ordblindhed, kendetegn ved tosprogede ordblindes skriftsproglige vanskeligheder samt redskaber til bedre at kunne understøtte deres børns læring. Det indebar bl.a. hands-on i Nota og LST (læse-/skriveteknologi), hvor forældrene blev introduceret til oplæsning, ordforslag og talegenkendelse samt lydbøger og digitale skolebøger. I Holbæk kommune benyttes programmet AppWriter fra Wizkids. Indholdet på kurset var udviklet særligt til målgruppen og blev tilpasset i kompleksiteten til af den enkelte forældregruppe og deres spørgsmål.

Opfyldelse af succeskriterie

Overordnet sås gode erfaringer med de særligt tilrettelagte forældrekurser målrettet gruppen af forældre til tosprogede ordblindede. Deltagelsen i kurserne var høj sammenlignet med målgruppens deltagelse i de normale kommunalt udbudte forældrekurser. Der var desuden god interesse og dialog på kurserne – både for viden om brugen af Nota og AppWriter, såvel om hvordan forældrene kunne understøtte deres børn derhjemme. På den baggrund vurderes projektets andet væsentlige succeskriterie at være opfyldt, nemlig at forældreinddragelsen ville medføre, at de forældre til de tosprogede ordblindede, der deltog på kurserne, fik øget deres færdigheder, så de i højere grad kunne understøtte deres børns skriftsproglige læring og udvikling.

Lærerkompetenceudvikling

På Bjergmarksskolen og Absalonskolen er der tilsammen ca. 150 lærere. Målet var, at de gennem kompetenceudvikling skulle klædes bedre på til at opdage ordblindede tosprogede elever og understøtte dem i undervisningen. Lærerkompetenceudviklingen var derfor målrettet alle lærere.

I kurserne indgik viden om ordblindhed, viden om sproglige færdigheder hos tosprogede elever, tegn på ordblindhed hos tosprogede ordblindede samt viden om, hvordan man understøtter tosprogede ordblindede i den almene undervisning. Som tidligere beskrevet har tosprogede ordblindede brug for både understøttelse af deres afkodningsvanskeligheder samt deres ofte nedsatte sprogforståelse og ordkendskab.

Idet der i Holbæk kommune gennem mange år har været arbejdet med understøttelse af ordblindede elever i undervisningen vha. LST, blev det besluttet, at hovedfokus i lærerkompetenceudviklingen skulle lægges på sproglig udvikling. På den måde ville lærerne i højere grad blive klædt på til at løfte den nedsatte ordkendskabsproblematikken hos de tosprogede elever med ordblinddevanskeligheder. Derudover var det sproglige fokus relevant for en større andel af elever, da begge skoler dels har en høj andel af tosprogede elever (ca. 1/3 af eleverne), og dels at sproglig udvikling er relevant for alle elever. Dermed blev relevansen af lærerkompetenceudviklingen endnu tydeligere for alle lærere.

Struktur og indhold

Lærerkurserne var oprindeligt tænkt som 3 kurser inddelt i henholdsvis indskoling, mellemtrin og udskoling og afholdt samlet for de to skoler. Skoleledelsen ønskede dog i højere grad, at

---

lærerkompetenceudviklingen indgik i de eksisterende strukturer på skolerne, hvorfor de oprindelige kurser, efter dialog med Egmont Fonden, blev omlagt til et stort fælles opstartsmøde med efterfølgende 2 møder a 2 timers varighed i hvert fagteam for henholdsvis matematik og dansk. Her blev alle lærere yderligere inddelt i 0.-5. kl. og 6.-9. kl. I alt 8 kurser.

Kompetenceudviklingen bestod af en blanding af teori og praksis og tog udgangspunkt i materialet, *Broen til fagsproget – 32 idéer til at styrke sproget i alle fag* (Thise & Vilien, 2019). Kompetenceudviklingen blev opbygget som aktionslæring med forslag til specifikke opgaver, der kunne afprøves i undervisningen mellem kursusgangene for at opnå bedre overførselseffekt. Lærerkompetenceudviklingen blev udviklet og afholdt som et samarbejde mellem Ann-Cherie Thulstrup, kommunal koordinator for dansk som andetsprog samt undertegnede.

Corona

Lærerkompetenceudviklingen blev også påvirket af Corona. Skolernes restriktioner gjorde, at det var umuligt at samle så mange lærere og slet ikke på tværs af lærerteams og skoler. Det blev derfor besluttet, at lærerkompetenceudviklingen skulle foregå virtuelt. Ingen af kommunens platforme kunne dog rumme et opstartsmøde for 150 lærere, hvorfor dette møde blev omlagt til drøftelser på teammøder for de forskellige årgange med udgangspunkt i 2 tilsendte oplæg med indtaling samt 2 tilhørende opgaver. Samtlige fagteamsmøder blev derefter afholdt virtuelt på Teams.

Der er desuden ingen tvivl om, at lærerkompetenceudviklingen til tider var udfordret af den virtuelle form grundet Corona, og at udbyttet formentlig ville have været større, havde det kunne gennemføres med fysisk tilstedeværelse.

Evaluering

Til evalueringen på de afsluttende fagteamsmøder gav lærerne udtryk for, at lærerkompetenceudviklingen havde givet grobund for faglig fordybelse samt skabt en større forståelse for betydningen af at have et sprogligt fokus, og at det styrkede alle elevers faglighed og udvikling og kunne være med til at sikre lige deltagelsesmuligheder for alle. Af udfordringer blev der peget på, at det kunne være vanskeligt at motivere eleverne til at være sproglige aktive, at det kunne føles unødvendigt for de sprogligt stærke elever samt, at det kunne være vanskeligt som ene lærer at have tid og mulighed for at understøtte alle elever, hvis de i højere grad arbejdede med gruppeaktiviteter. Trods udfordringer blev det positive i at arbejde med et sprogligt fokus vægtet højt.

Lærergruppen ønskede i høj grad at arbejde videre med den sproglige opmærksomhed som et fokusområde. Der kom i den forbindelse flere bud på, hvordan opmærksomheden kunne bibeholdes fx gennem forpligtende Fælles Faglig Forberedelse, et fast ugentligt punkt på fagteamsmøderne, erfaringsudveksling på tværs af årgange og skoler samt bedre udnyttelse af matematik- og læsevejlederne til faglig sparring eller co-teaching. Denne viden blev givet videre til skoleledelserne, hvor der pt. drøftes, hvordan man kan gå videre med den igangsatte udvikling.

Opfyldelse af succeskriterie

Selvom al lærerkompetenceudvikling foregik virtuelt, hvilket havde sine begrænsninger, indgik lærerne generelt aktivt i drøftelser og mellemrumsarbejde, ligesom tilbagemeldingen på kursernes indhold og relevans var god.

Læsevejledernes samt de lærere, der står for den supplerende undervisning og understøttelse i klassen har gennem lærerkompetenceudviklingen samt udførelsen af indsætterne for eleverne, tilegnet sig nye kompetencer ift. sproglig udvikling, som fremadrettet vil komme tosprogede ordblinde elever til gavn i den understøttende undervisning. Desuden er intentionen, at et fortsat fokus på sproglig udvikling blandt alle lærere vil give et fremtidigt løft i den almene undervisning. Et af projektets mål om, at kompetenceudviklingen af lærere og læsevejleder vil medføre, at den understøttende

undervisning såvel som den almene undervisning i højere grad vil løfte de tosprogede ordblinde elevers sprog- og læsekompetencer, vurderes således at være opnået i nogen grad.

Indsats på små hold for de tosprogede ordblinde elever på 4., 5. og 6. årgang

Undervisning af de tosprogede ordblinde på 4., 5. og 6. årgang foregik på små hold. Indsatsen varede i 12 uger med 4 lektioner ugentligt og foregik på elevens egen skoleafdeling. Da eleverne først diagnosticeredes ordblinde i slutningen af 3. kl., vurderedes det ikke muligt at nå at afholde en indsats på dette klassetrin. Undervisningen blev varetaget af medarbejdere på skolen med læsefaglig viden. Undertegnede deltog ved hver indsats til opstart, indledende og afsluttende test, evaluering samt løbende efter behov.

Indhold

Indsatsen (se nedenstående tabel 4) bestod dels af et 3-ugers introduktionsprogram, der gav viden om ordblindhed, at være 2-sproget og ordblind, robusthed samt et kendskab til LST via programmet AppWriter. Dernæst fulgte 9 uger med fokus på læse-/skrivestrategier (før-, under- og efter-læsning, hvor eleverne skulle formulere deres eksisterende viden, spørgsmål og svar) samt stilladserende skrivning vha. skriveskabeloner. Derudover skulle eleverne arbejde med deres ordtilegnelse gennem materialet *Tag ordet med dig* (Daugaard & Nielsen, 2019). Fokus-ord, skriveskabeloner samt en udførlig vejledning til underviserne blev udviklet af undertegnede.

Tabel 4. Indholdet i indsatsen på 12 uger for 4., 5. og 6. årgang

3 uger	<ul style="list-style-type: none"> • Viden om ordblindhed, at være 2-sproget og ordblind, robusthed samt et kendskab til LST via programmet AppWriter (oplæsning, ordforslag, talegenkendelse) • Indledende testning
4 uger	<ul style="list-style-type: none"> • Læse-/skrivestrategier (før-, under- og efter-læsning samt stilladseret skrivning vha. skriveskabeloner) • Ordtilegnelse gennem materialet '<i>Tag ordet med dig - brug morfemerne</i>'
5 uger	<ul style="list-style-type: none"> • Læse-/skrivestrategier (før-, under- og efter-læsning samt stilladseret skrivning vha. skriveskabeloner) • Ordtilegnelse gennem materialet '<i>Tag ordet med dig - brug konteksten</i>' • Afsluttende test og evaluering

Corona

Afholdelse af indsatserne for 4., 5. og 6. årgang blev også udfordret af Covid19-situationen, idet eleverne midt i det hele blev hjemsendt. Det blev ikke vurderet, at det ville være gavnligt at gennemføre indsatserne som virtuel undervisning, hvorfor indsatserne blev sat på hold. På Absalonskolen blev læsevejlederen derudover langtidssygemeldt, hvorfor elevindsatserne her blev udskudt. På

trods af denne modstand lykkedes det at gennemføre indsatserne for 4., 5. og 6. kl. i projektets løbetid.

Evaluering af elevernes udbytte

Forløbet startede og sluttede med afdækning af elevernes færdigheder. Her blev eleverne bedt om at lave en skriftlig beskrivelse af et billede, hvor de måtte bruge deres LST (ordforslag, oplæsning og talegenkendelse). Billedbeskrivelserne blev vurderet ift. antal ord samt korrekt stavede ord i procent. Derudover udfyldte eleverne spørgeskemaet, *Hvordan jeg lærer* (Burden, 2014).

Underviseren blev desuden bedt om at lave en lærerregistrering for hver elev i forhold til spørgsmålene:

I hvor høj grad har eleven strategier til at tilegne sig betydningen af nye ord gennem tekst - enten ved brug af en morfem- eller kontekststrategi? samt

I hvor høj grad er eleven i stand til at bruge AppWriter (oplæsning, ordforslag, talegenkendelse) i sin læsning og skrivning?

Skalaen gik fra 1 (dårligst) til 10 (bedst).

Desuden blev elevernes udbytte fulgt gennem evalueringssamtaler først med gruppen af elever og efterfølgende med underviseren, ligesom afslutning af forløbet blev fejret med kage og diplomer til eleverne.

Resultater - tilegnelse af betydning af ord gennem morfem- eller kontekststrategi

Som beskrevet ovenfor udførte underviserne en lærerregistrering før og efter undervisningsforløbet ift. elevernes viden om strategier til at tilegne sig betydningen af nye ord samt kendskab til LST. I forhold til spørgsmålet, *I hvor høj grad har eleven strategier til at tilegne sig betydningen af nye ord gennem tekst - enten ved brug af en morfem- eller en kontekststrategi?* er alle elever gået frem i vurderingen i mere eller mindre grad på nær 2 elever, som vurderes som status quo. Samlet set går de frem fra 39 til 55 point. I gennemsnit svarer dette til, at eleverne rykker sig fra en vurdering på 3,9 til 5,5, hvilket gennemsnitligt er lidt under 2 p. pr. elev (se nedenstående tabel 5). Denne vurdering viser, at eleverne har haft gavn af at arbejde med materialet *Tag ordet med dig* og i større eller mindre grad har tillært sig strategier til, hvordan de enten vha. viden om morfemer eller konteksten tilegner sig betydningen af nye ord. Dette understreges af udtalelser fra elever i elevvurderingen som fx, at de før ikke vidste så meget om morfemer, eller at det at lære om morfemer var det vigtigste, de havde lært i forløbet.

Tabel 5. De tosprogede ordblinde elevers tilegnelse af ord gennem morfem- eller kontekststrategi

Elev	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
Elev 1		X	X							
Elev 2				X		X				
Elev 3						X		X		
Elev 4							X	X		
Elev 5			X					X		
Elev 6			X			X				
Elev 7			X	X						
Elev 8			X	X						
Elev 9				Xx						
Elev 10				Xx						
I alt før: 39 p.										
I alt efter: 55 p.										

Før undervisningsforløb: X

Efter undervisningsforløb: X

Resultater - brug af LST

I forhold til spørgsmålet, *I hvor høj grad er eleven i stand til at bruge AppWriter (oplæsning, ordforslag og talegenkendelse) i sin læsning og skrivning?* er alle elever ligeledes gået frem i vurderingen på nær samme 2 elever, som også her vurderes som status quo. Samlet set går eleverne alligevel frem fra 60 til 70 point. I gennemsnit svarer dette til, at eleverne rykker sig fra en vurdering på 6 til 7, hvilket gennemsnitligt er 1 p. pr. elev (se nedenstående tabel 6).

Lærervurderingen af elevernes brug af LST i læse- og skrivesituationer var for mange elever relativ høj til at starte med. Grunden hertil var, at alle elever inden indsatsen havde modtaget det instruktionsforløb i LST, som alle ordblinde elever i kommunen modtager af skolens e/lærer (en ressourceperson på skolen, der besidder ekstra viden om ordblindhed og LST).

Da startniveauet for nogle elever var højt, var det derfor ikke muligt at forbedre sig i særlig høj grad. Da størstedelen af eleverne alligevel blev vurderet til at have udviklet deres færdigheder til at bruge LST i deres læsning og skrivning, viser det, at det kan være relevant med et fortsat fokus på brug af LST ud over et introduktionsforløb. Dette understreges også af mange af udsagnene fra elevernes evalueringssamtale, hvor de fortæller, at de i løbet af undervisningen er blevet meget bedre til at bruge deres ordforslag, oplæsning og talegenkendelse, og at disse færdigheder overføres til undervisningen i klassen. En pige fra 6. kl. udtaler således: *"Det er både blevet nemmere at skrive og læse generelt. Det har været et godt forløb, fordi man lærte, hvordan man skal bruge AppWriter. Det er godt, fordi ordblinde kan bruge AppWriter til at skrive de ord, som de har stavet forkert førhen"*.

En dreng fra 4. kl. fortæller ligeledes: *"Jeg bruger også talegenkendelse i klassen eller går lige udenfor. Jeg bruger søgefunktion og AppWriters ordforslag i klassen – og lyttelæser hvis jeg er træt"*

Tabel 6. De tosprogede ordblinde elever brug af LST

Elev	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
Elev 1			x	X						
Elev 2							x	x		
Elev 3							x	x		
Elev 4									x x	
Elev 5								x		X
Elev 6								x	x	
Elev 7					X	X				
Elev 8				X		X				
Elev 9				X	X					
Elev 10					Xx					
I alt før: 60 p.										
I alt efter: 70 p.										

Før undervisningsforløb: X

Efter undervisningsforløb: X

Resultater - Hvordan jeg lærer

Spørgeskemaet, *Hvordan jeg lærer*, ser på elevernes opfattelse af deres egen læring. Den kigger på tro på egen læring, tillært hjælpeløshed samt håndtering af problemløsning gennem spørgsmål som fx, *Jeg kan lide at løse opgaver, Når jeg bliver stillet en ny opgave, føler jeg mig som regel sikker på at jeg kan løse den og Jeg har brug for meget hjælp til mine opgaver*. Skriftsproglige vanskeligheder kan påvirke mange elevers tro på deres egne evner (Trentemøller, 2019). Det var derfor interessant at se, om et 12 ugers intensivt undervisningsforløb med opgaver tilpasset elevernes niveau, også kunne rykke eleverne på dette parameter.

Opgørelsen viser, at størstedelen af eleverne har fået en større tiltro til deres egen læring. Nogle elever har rykket 2 point frem, mens andre har rykket sig helt op til 14 point frem. Dette er et tegn

på, at flere af eleverne har fået mere mod på at læse og formulere sig på skrift. Da nogle elever også er gået tilbage, ligger den gennemsnitlige score på 2,9. En forklaring på, at enkelte elever ifølge opgørelsen ikke har fået mere mod på at læse og skrive, kan være, at eleverne i stedet har fået en mere realistisk forståelse af deres egne færdigheder.

Tabel 7. De tosprogede ordblinde elevers score på spørgeskemaet, *Hvordan jeg lærer*

Elev	Score – før undervisningsforløb	Score – efter undervisningsforløb	Forskel i score
Elev 1	76	84	8
Elev 2	57	62	5
Elev 3	65	67	2
Elev 4	64	78	14
Elev 5	80	82	2
Elev 6	77	84	7
Elev 7	77	71	-6
Elev 8	64	61	-3
Elev 9	76	78	2
Elev 10	72	70	-2
Samlet gennemsnitlig forskel i score:	70,8	73,7	2,9

Forskellen i score er markeret med grøn, hvis elevens score er forbedret og orange, hvis elevens score er gået tilbage.

Resultater - skriftlig formulering med brug af LST

Eleverne blev bedt om at lave en skriftlig beskrivelse af et billede, hvor de måtte bruge deres LST (ordforslag, oplæsning og talegenkendelse). De fik 10 min. til at skrive, hvad der skete på billedet. Generelt er langt de fleste af eleverne gået frem på antal skrevne ord i deres skriftlige billedbeskrivelse vekslende mellem 1 og 72 ekstra ord på den afsluttende skriftlige beskrivelse. Indregnet de elever, der skriver færre ord, skriver eleverne i gennemsnit 11 ord mere i den afsluttende skriftlige billedbeskrivelse (se nedenstående tabel 8). Størstedelen af eleverne, der går frem på antal skrevne ord, når at skrive betydeligt mere. Dette er generelt en meget positiv tendens, idet mange ordblinde kan være udfordrede på deres skriftlig produktion grundet stavevanskelighederne samt evt. begrænset skriveerfaring (Lyon mfl., 2003 og Elbro, 2012, ref. i Vejledning til Ordblindetesten; Aarup & Gandil, 2016).

Til gengæld har en del af eleverne fået en lavere rigtighedsprocent i antal korrekt stavede ord. En forklaring på dette kan være, at elevernes fokus i højere grad har været på produktionen og i mindre grad på korrekturlæsningen, hvorfor fokus på korrekturlæsning er et relevant fremadrettet opmærksomhedspunkt. Dette stemmer godt overens med, at de 3 elever, som har fået skrevet færre antal ord i den afsluttende billedbeskrivelse til gengæld, har flere korrekt stavede ord, hvilket indikerer, at de formentligt har brugt længere tid på korrekturlæsningen. Én enkelt elev er gået frem på begge parametre og har både skrevet betydeligt flere ord samt stavet mere korrekt.

Overordnet ses det derfor, at eleverne igennem undervisningsperioden har udviklet deres skriftlige formuleringsfærdigheder med hjælp fra ordforslag, oplæsning og talegenkendelse – enten på produktionen af antal ord eller i antal korrekt stavede ord. Da eleverne også har modtaget almindelig læse- og skriveundervisning i deres almenklasser, kan den positive udvikling dog ikke udelukkende tilskrives projektets indsats.

Selvom eleverne har udviklet deres skriftsprog, er dette ikke ensbetydende med, at der ikke fortsat er fejl i grammatik og tegnsætning i deres tekster. Der er dog ikke blevet set på disse færdigheder, da grammatik og tegnsætning ikke har været i fokus gennem forløbet. Fremadrettet kan disse færdigheder også med fordel arbejdes med.

Tabel 8. De tosprogede ordblinde elevers billedbeskrivelse med brug af AppWriter, 10 min.

Elev	Antal ord – før	Antal ord – efter	Forskel i score	% korrekt stavede ord – før	% korrekt stavede ord – efter	Forskel i %
Elev 1	33	24	9	87,9%	95,8%	7,9%
Elev 2	53	54	1	99,4%	94,4%	5%
Elev 3	41	48	7	100%	98%	2%
Elev 4	41	65	24	100%	92,3%	7,7%
Elev 5	55	40	15	100%	100%	0%
Elev 6	67	79	12	92%	90%	2%
Elev 7	78	150	72	88%	93%	5%
Elev 8	99	62	37	92%	98%	6%
Elev 9	45	73	28	89%	88%	1%
Elev 10	43	70	27	93%	87%	6%
Forskel i alt:			110			-4,8%
Gennemsnit pr. elev:			11			-4,8%

Forskellen i score er markeret med grøn, hvis elevens score er forbedret og orange, hvis elevens score er gået tilbage.

Lærerevaluering

De to undervisere på Bjergmarksskolen og Absalonskolen, der har stået for undervisningsforløbene, fortæller, at undervisningsforløbet har været godt, og at eleverne overordnet har haft et godt udbytte. De understreger bl.a., at det var givende, at eleverne arbejdede med deres LST, at opgaverne var stilladserende og havde en genkendelig struktur, at eleverne skulle skrive i skriveskabeloner, samt at eleverne som en læsestrategi skulle stille spørgsmål til tekster. Det var desuden særdeles brugbart at arbejde med strategier til elevernes ordkendskab gennem materialet *Tag ordet med dig*. Det vurderes også som yderst frugtbart, at eleverne kunne arbejde med opgaver på deres eget niveau, i deres eget tempo samt på et lille hold. Dette understreges også af en dreng fra 4. kl., der i den afsluttende elevevaluering udtaler, at det var dejligt at være sammen i en lille gruppe med andre elever på sammen niveau som ham selv.

Retrospektivt var det også vigtigt at tale om ordblindhed, selvom nogle elever kunne have svært ved at arbejde med emnet. Fokus på viden om ordblindhed passede med, at Bjergmarksskolen samtidig havde et arrangement for alle ordblinde elever, hvor Jesper Sehested, forfatter, oplægsholder og voksen ordblind, fortalte sin historie. Tilsammen gjorde det, at eleverne i projektet fik en viden om, at de ikke var alene. To af eleverne udtalte således, da de blev spurgt om, hvad de synes, at de havde fået mest ud af i forløbet *"At få at vide, at der er flere ordblinde, og at man ikke er den eneste ordblinde, og at det ikke er forkert at være ordblind"* samt *"At man ikke er dum, at man stadig er den, man er, og at man sagtens kan få den uddannelse, man vil. Selvom man er ordblind, kan man godt være populær eller bliver til noget."*

Viden om ordblindhed var således med til at nedbringe de fordomme om ordblindhed, som eleverne havde hørt.

Det blev også nævnt af underviserne, at undervisningsforløbet var for tætpakket, hvorfor det var svært at nå det hele. De ville dermed gerne have haft endnu mere tid sammen med eleverne. På alle hold blev der derfor prioriteret i opgaverne, så alle delelementer indgik (viden om ordblindhed, læse-/skrivestrategier samt strategier til ordkendskab), selvom ikke alle opgaver blev nået. Derudover var det for mange af eleverne vanskeligt at formulere spørgsmål, hvilket var en del af læsestrategien, før-, under- og efterlæsning. Her skulle eleverne henholdsvis beskrive, hvad de

---

vidste om et emne på forhånd, hvad de gerne ville vide, og til slut hvad de havde lært efter at have læst teksten. Det var for mange af eleverne uvant og dermed en svær øvelse, hvorfor der var brug for meget stilladsering og styring.

Yderligere blev det nævnt, at elevsammensætningen på et af holdene blev vanskeliggjort af en elev, der skabte meget uro, havde meget fravær og fyldte meget med en negativ holdning, hvorfor de andre elever fik mere ud af det, når den pågældende elev ikke var til stede. På et andet hold var én elev i Tyrkiet under næsten hele undervisningsforløbet, og selvom han deltog gennem fjernundervisning, havde han også meget fravær, og udbyttet var derfor mindre end de andre elever på holdet. Samlet set blev udbyttet af indsatsen for de tosprogede ordblinde på 4.-6. årgang dog vurderet som god – både af underviser og elever.

Indsatser i klassen for de tosprogede ordblinde elever på 7. og 8. årgang

Oprindeligt skulle der ligeledes have været indsatser på mindre hold for de tosprogede ordblinde på 7. og 8. årgang. Imidlertid var skoleledelsen på de to skoler bekymret for, at eleverne ville gå glip af for meget undervisning i deres almenklasse – særligt efter den meget lange hjemsendelsesperiode med virtuel undervisning. Indsatserne på små hold blev derfor, efter dialog med Egmont Fonden, omlagt til indsatser i klassen i de klasser på 7. og 8. årgang, hvor der gik tosprogede ordblinde. Indsatserne fokuserede på den sproglige udvikling fra lærerkompetenceudviklingen og tog derfor udgangspunkt i førnævnte materiale *Broen til fagsproget* og de medfølgende skabeloner.

Fordelen ved en indsats i klassen var, at det lærte indhold netop foregik i klassen, og der derfor ikke var bekymring for manglende overførselseffekt fra en indsats uden for klassen. Derudover var tesen, at lærerne gennem indsatsen fik et større fokus på sproglig udvikling, der ville være udover selve indsatsen, og derfor ville komme eleverne til gavn på den lange bane. En indsats i klassen gav dog ikke de tosprogede ordblinde elever en særlig indsats med fokus på udnyttelse af LST samt strategier eleverne kunne anvende, når de skulle læse, skrive og forstå nye ord. Der var dermed fordele og ulemper ved begge slags indsatser, hvorfor alle tosprogede ordblinde elever formentlig kunne have gavn af begge indsatser – måske på forskellige tidspunkter gennem deres skolegang.

Absalonskolen

I 2021 var der på Absalonskolen kun diagnosticeret 1 tosproget ordblind elev på 7./8. årgang. Da indsatsen i forlængelse af lærerkompetenceudviklingen skulle afholdes i foråret 2021, gik eleven i 8. klasse.

I foråret 2021 var klassen først hjemsendt pga. Covid19 og efterfølgende var læsevejlederen på Absalonskolen, som tidligere nævnt, sygemeldt. Indsatsen kunne derfor ikke gennemføres og blev udskudt til efteråret 2021. I efteråret gik den førnævnte elev i 9. klasse. Han var grundet store ordblinddevanskeligheder blevet visiteret til Holbæk kommunes intensive ordblindeindsats, E/skole på LæseTek. Indsatsen på 7./8. årgang på Absalonskolen blev derfor ikke afholdt.

Bjergmarksskolen

På Bjergmarksskolen var der tosprogede ordblinde i 2 af 7. klasserne og den ene 8. klasserne. Indsatsen foregik derfor i disse klasser. Klasserne var dog ligeledes hjemsendt pga. Covid19 en stor del af foråret. Da det ikke vurderes, at indsatserne ville blive lige så udbytterige gennem hjemmeskole, blev de udskudt til eleverne var tilbage på skolen. Da dette var i slutningen af skoleåret, var det ikke tidsmæssigt muligt at udbygge indsatsen i lige så høj grad som planlagt. Alligevel gjorde læsevejledere og lærerne deres bedste i en svær og presset tid.

Indsats

Læsevejleder på Bjergmarkskolen og undertegnede læsekonsulent deltog således på teammøder hos lærerteamene i de pågældende klasser. Her blev formål med indsatsen præsenteret, og det blev drøftet, hvordan der kunne arbejdes med udvikling af elevernes sprog. Der blev ligeledes udvalgt, hvilke fag indsætterne skulle foregå i. Læsevejlederen og de pågældende lærere planlagde efterfølgende indholdet nærmere og drøftede her bl.a. emne, hvilke skabeloner der skulle i brug, hvordan de tosprogede ordblinde kunne bruge deres LST i opgaverne samt i hvilke timer, læsevejlederen skulle deltage.

Som eksempel på en indsats var der i 8. kl. i samfundsfag fokus på emnet forbruger. Gennem hverdagsprog blev eleverne langsomt indført i emnet. Her blev fx brugt en øvelse, hvor eleverne skulle stille sig i hvert sit hjørne af klasselokalet afhængig af, hvordan de svarede på forskellige udsagn om emnet. Der blev ligeledes arbejdet med 4 forskellige øvelser med fokus på fagbegreber og en spørgeskemaundersøgelse eleverne skulle udarbejde.

I 7. kl. var der i matematik fokus på emnet geometriske figurer. Her trådte skolens matematikvejleder ligeledes til, og der blev både defineret ord, beskrevet figurer til en makker samt var fokus på, at eleverne udviklede og brugte et præcist matematikssprog.

I 7. kl. var der i historie ligeledes fokus på kilder. I en tekst blev der fx fundet ukendte ord, eleverne skulle arbejde med i en ordkendskabsskabelon. Her var ligeledes en kolonne, hvor de tosprogede elever kunne notere, hvad ordet hed på deres modersmål. I tekstarbejdet blev der lagt stor vægt på, at eleverne skulle være sprogligt aktive, hvorfor de arbejdede sammen to og to, ligesom forældrene blev inddraget med en hjemmeopgave.

Evaluering

Til det afsluttende teammøde gav lærerne og læsevejleder udtryk for, at det havde været presset at skulle nå at gennemføre indsatsen i klassen i den korte tid fra hjemmeskolingen grundet Corona sluttede, og sommerferien startede. Alligevel gav de også udtryk for, at det havde været interessant som garvede lærere at få nye input til deres praksis. De havde i indsatsperioden oplevet, at eleverne havde været mere sprogligt aktive og lærte flere fagord. Tilgangen med den høje grad af stilladsering samt at tage udgangspunkt i hverdagssproget gav således eleverne et godt fundament til at udvikle fagsprog.

Konklusion og forankring

Det 2-årige projekt *Diagnosticering, undervisning og forældreinddragelse – en systematisk indsats for tosprogede ordblinde* løb fra 1.1.20 – 1.1.22. Det blev støttet af Egmont Fonden.

I det følgende vil de største fund samt forankringen fra projektets indsatser (diagnosticering, lærerkompetenceudvikling, forældrekurser samt indsatser for de tosprogede ordblinde elever) blive præsenteret.

Diagnosticering

Forskning peger på en underrepræsentation af diagnosticerede ordblinde blandt tosprogede elever (Gellert, 2009). På trods af faste testprocedurer for diagnosticering af ordblindhed var dette også tilfældet i Holbæk kommune. I 2019 var der således diagnosticeret 2,6% tosprogede ordblinde elever på Holbæk By skole med henholdsvis 4,3% på Bjergmarksskolen og 0,9% på Absalonskolen. I 2020 var det samlede billede på de to skoler 6,65% tosprogede ordblinde elever, mens det i 2021 var 7,7% svarende til 28 tosprogede ordblinde elever i alt. De var fordelt med 8,6% tosprogede ordblinde elever på Bjergmarksskolen og 6,8% på Absalonskolen. Antallet af diagnosticerede tosprogede

---

elever blev dermed øget svarende til ca. 8 % (jf. ministeriets grænseværdi for ordblindhed), hvorfor projektets diagnosticeringsdel kan konkluderes som værende en stor succes. Den store diagnosticeringsindsats med henholdsvis klassescreeninger på alle årgange, individuel indledende test samt Ordblindetesten for elever med tydelige tegn på ordblindhed foregik kun i 2020, mens der i 2021 kun blev anvendt den nye opmærksomhed samt de nye procedurer. Idet procentdelen af antal tosprogede ordblinde elever yderligere blev øget i 2021, kan det konkluderes, at den nye opmærksomhed på diagnosticering af tosprogede ordblinde samt tydelige procedurer er blevet forankret.

Holbæk kommunes beskrevne testprocedure for diagnosticering af ordblindhed er fortsat gældende. Grundet regeringens nye nationale aftale om *Det fremtidige evaluerings- og bedømmelsessystem*, (Folkeskoleforligskredsen, 2021) vil Risikotest for ordblindhed (Ministeriet for Børn, Undervisning og Ligestilling, 2016) fra skoleåret 22/23 endvidere bliver gennemført senest i 1. klasse for risikoelever. Derudover er der ved at blive udviklet en ny ordblindetest til elever med begrænset dansk ordforråd v. Anna Gellert og Carsten Elbro. Denne test vil i fremtiden kunne bruges til de tosprogede elever, hvor der er begrundet mistanke om ordblindhed, men hvor det danske ordforråd endnu er begrænset. Dette kan fx være gældende for nytilkomne elever, der tidligere har gået i modtagelsesklasse og skærpe diagnosticeringen af ordblindhed blandt denne målgruppe.

Grundet de gode erfaringer i projektet vil klassescreening for afkodningsvanskeligheder derudover indføres som nedslag henholdsvis på 5. og 7. årgang på Bjergmarksskolen og på 6. årgang på Absalonskolen (Diavok samt Elbros ordlister ved risikoelever). Hermed er testprocedurerne blevet udbygget, således at alle elever med tidlige tegn på afkodningsvanskeligheder og ordblindhed fortsat påregnes at blive opdaget.

Tabel 9. Fremadrettet testbatteri for diagnosticering af ordblindhed på de 2 skoler.

1.kl.	<i>Risikotest for ordblindhed</i>
2.kl.	<i>Non-ordsstavning fra DVO som klasseset + Elbros ordlister for risikoelever</i>
3.kl.	Gentagelse af <i>Non-ordsstavning fra DVO + Elbros ordlister for risikoelever</i> -> DTO
5.kl.	<i>Diavok</i> – 3 deltests – Bjergmarksskolen
6. kl.	<i>Diavok</i> – 3 deltests – Absalonskolen
7. kl.	<i>Diavok</i> – 3 deltests – Bjergmarksskolen

Forældrekurser

Der var i projektet gode erfaringer med særligt tilrettelagte forældrekurser målrettet gruppen af forældre til tosprogede ordblinde. Af fremmede faktorer kan nævnes, at forældrekurserne foregik på deres børns skole, af der var mulighed for tolk samt, at læsevejleder og kontaktlærer gjorde et stort opsøgende arbejde med tiltag som fx skriftlig invitation med hjem, besked i Aula, telefonopringning samt at bede den enkelte elev om at minde deres forældre om forældrekurset på dagen.

Deltagelsen i kurserne var høj idet mellem 1/2 og 2/3 af forældrene mødte frem set i forhold til, at stort set ingen forældre fra målgruppen normalt deltog i kommunens udbudte forældrekurser.

Forældrekurserne blev derfor efter projekts slutning bibeholdt og indgår nu som en del af Ordblindet aftalen med LæseTek. For at tiltrække denne forældregruppe bibeholdes forældrekurserne på de 2 skoler, Bjergmarksskolen og Absalonskolen. Der vil ligeledes fortsat være muligheder for tolkebi-stand, ligesom det store opsøgende arbejde fra skolernes side fortsætter.

Lærerkompetenceudvikling

Lærerkompetenceudviklingen satte, udover fokus på tosprogede ordblinde, et særligt spot på sproglig udvikling for alle elever i alle fag. Kompetenceudviklingen blev overordnet taget godt imod, ligesom kursernes indhold og relevans generelt blev vurderet positivt. Lærerne pegede på enkelte udfordringer som fx en bekymring for, at det kunne være vanskeligt at motivere alle elever til at være sproglige aktive, samt at det kunne være vanskeligt at have tid og mulighed for at understøtte alle

---

---

elever. Overordnet vurderede lærerne dog, at lærerkompetenceudviklingen havde skabt en større forståelse for betydningen af at have et sprogligt fokus, og at en sproglig opmærksomhed styrkede alle elevers faglighed og udvikling.

Der er dog ingen tvivl om, at lærerkompetenceudviklingen til tider var udfordret af den virtuelle form grundet Corona, og at udbyttet formentlig ville have været større havde det kunne gennemføres med fysisk tilstedeværelse.

I forhold til forankring af den tilførte viden, er der på både Bjergmarksskolen og Absalonskolen pt. drøftelser om, hvordan man kan gå videre med den igangsatte udvikling, så fokus på sproglig udvikling kan nå helt ud i det enkelte klasseværelse.

På Bjergmarksskolen er der drøftelser om, at den sproglige udvikling skal sættes på dagsordenen på fagteam møder, samt hvordan vejlederteamet (bl.a. bestående af læsevejleder, danskvejleder, matematikvejleder, naturfagsvejleder samt e/lærer) kan understøtte sprogarbejdet ude i klasserummene i alle fag vha. vejledning og co-teaching.

På Absalonskolen er der blevet sat en indsats i gang på 0. årgang, hvor ca. 1/2 af eleverne er tosprogede. Ann-Cherie Thulstrup, kommunal koordinator for dansk som andetsprog, vejleder de tilknyttede bh.kl.ledere og pædagoger med fokus på sproglig opmærksomhed og dansk som andet-sprog.

Indsats på små hold for de tosprogede ordblinde elever på 4., 5. og 6 årgang

Samlet set blev udbyttet af det 12 ugers undervisningsforløb for de tosprogede ordblinde på 4.-6. årgang vurderet som god – både af underviser og elever.

Lærerregistreringen viste, at størstedelen af de tosprogede ordblinde elever havde udviklet deres færdigheder i at tilegne sig betydningen af nye ord enten gennem en morfem- eller kontekststrategi, hvilket understregede elevernes gavn af at arbejde med materialet *Tag ordet med dig*. Lærerregistreringen viste også et øget kendskab og udnyttelse af LST i deres læsning og skrivning. Dette blev understøttet af testen i skriftlig formulering, som viste, at eleverne igennem undervisningsperioden havde udviklet deres skriftlige formulingsfærdigheder med hjælp fra ordforslag, oplæsning og talegenkendelse – særligt på produktionen af antal ord. Yderligere viste spørgeskemaet, *Hvordan jeg lærer*, at 2/3 af eleverne havde fået mere mod på læring i opgaver, der krævede læsning og skriftlig formulering, hvilket er positivt, idet skriftsprogsvanskeligheder som tidligere nævnt kan påvirke mange ordblinde elevers tro på deres egne evner. Retrospektivt var viden om ordblindhed også vigtig for en del af eleverne, da det blev slået fast, hvor udbredt ordblindhed er, at intelligens og ordblindhed ikke hænger sammen, samt at ordblindhed ikke skal stoppe ens drømme for uddannelse og karriere. Denne viden var således med til at nedbringe fordomme om ordblindhed.

De gode erfaringerne fra indsatsen for de tosprogede ordblinde på 4., 5. og 6 årgang forsøges inddraget fremadrettet på begge skoler.

Da introduktion til og understøttelse af elevernes brug af LST af skolens e/lærer dog allerede indgår i Holbæk kommunes ordblindeindsats, vil begge skoler fremadrettet særligt fokusere på implementering af den del af indsatsen, der fokuserede på strategier til ordtilegnelse.

På Bjergmarksskolen vil materialer og erfaringer fra projektet således inddrages i deres it-kurser for alle ordblinde elever på 4. og 5. årgang, som foregår 2 gange årligt i 12-16 lektioner. Her vil alle ordblinde elever fremadrettet få gavn af erfaringerne fra projektet herunder materialet *Tag ordet med dig*.

På Absalonskolen foregår der pt ligeledes drøftelser om et fast morfemforløb, hvor materialet *Tag ordet med dig* skal indgå – enten for udvalgte elever på mindre hold eller fx på hele 5. årgang, hvor holddannelse kan iværksættes, for at alle elever i klassen vil få gavn af indsatsen.

Indsatser i klassen for de tosprogede ordblinde elever på 7. og 8. årgang

Indsatsen i de klasser, hvor der var tosprogede ordblinde elever på 7. og 8. årgang, endte med kun at blive afholdt på Bjergmarksskolen og blev desuden i høj grad udfordret af meget kort tid til gennemførelse grundet Corona og den lange hjemsendelse af elever i udkolingen. Alligevel gav læsevejleder og lærerne udtryk for en vis grad af succes. Lærerne havde oplevet det som interessant at få nye input til deres praksis. De havde i indsatsperioden oplevet, at eleverne havde været mere sprogligt aktive og lærte flere fagord. Tilgangen med den høje grad af stilladsering samt at tage udgangspunkt i hverdags sproget gav således eleverne et godt fundament til at udvikle deres fagsprog.

Fordelen ved en indsats i klassen var, at der ikke var problemer med overførelseffekt, da det lærte indhold netop foregik i klassen. Derudover var tesen, at lærerne gennem indsatsen fik et større fokus på sproglig udvikling, der ville være udover selve indsatsen, og derfor ville komme eleverne til gavn på den lange bane. En indsats i klassen gav dog ikke de tosprogede ordblinde elever en særlig indsats med fokus på udnyttelse af LST samt strategier eleverne kunne anvende, når de skulle læse, skrive og forstå nye ord. Der var dermed fordele og ulemper ved begge indsatser, hvorfor alle tosprogede ordblinde elever formentlig kunne have gavn af begge indsatser – måske på forskellige tidspunkter gennem deres skolegang.

Overordnet gav indsatsen ude i klasserne nogle gode konkrete erfaringer med, hvordan den sproglige opmærksomhed kunne udvikles i et samarbejde mellem læsevejleder og almenlæreren og dermed komme helt ud i klasserummet til gavn for de tosprogede ordblinde elever såvel som alle de andre elever i klassen. En erfaring der kan bruges i videreudviklingen af det sproglige fokus på begge skoler.

Referencer

- Aarup, J. & Gandil, T. (2016). *Voksne ordblindes skrivevanskeligheder*. Dansk Audiologopædi 1/2016.
- Arnbak, E. & Borstrøm, I. (2007). *Udvikling og afprøvning af procedure til identifikation af elever i risiko for dysleksi*. Dansk Videnscenter for Ordblindhed.
- Burden, R. (2014). *Myself as a learner scale – Analysing self-perception*. Birmingham: Imaginative Minds. Oversat og bearbejdet til dansk, *Hvordan jeg lærer*, af Stine Weiersøe Villadsen, Dansk Videnscenter for Ordblindhed.
- Center for Læseforskning, Københavns Universitet og Institut for Uddannelse og Pædagogik, DPU, Aarhus Universitet, Socialstyrelsen og Undervisningsministeriet (2015). *Ordblindetesten, ordblindetest.nu*
(1.4.22) <https://emu.dk/grundskole/saerlige-elevgrupper/ordblindhed/ordblindetesten>
Samt *Vejledning til Ordblindetesten*
(1.4.22) <https://ordblindetest.nu/vejleder/login.jsp?message=bad%20login>
- Daugaard, H.T. & Nielsen, A.V. (2019). *Tag ordet med dig – brug morfemerne & Tag ordet med dig – brug konteksten*. København: Gyldendal.
- Elbro, C. (1990). *Elbros Ordlistor*, Center for Læseforskning, Københavns Universitet.
- Elbro, C. (2007). *Læsevanskeligheder*. Gyldendal Uddannelse.
- Folkeskoleforligskredsen. *Bred aftale om fremtidigt evaluerings- og bedømmelsessystem (2021)*.
(1.4.22) <https://www.uvm.dk/aktuelt/nyheder/uvm/2021/okt/211029-bred-aftale-om-fremtidigt-evaluerings-og-bedoemmelsessystem>
- Gellert, A. S. (2009). *Identifikation og undervisning af ordblinde med dansk som andetsprog - en faglig og pædagogisk udfordring*. København: Undervisningsministeriet.
- Gellert, A. S. & Elbro, C. *Igangværende forsknings- og udviklingsprojekt vedr. ordblindetest til elever med begrænset dansk ordforråd*. Center for læseforskning, Københavns Universitet. Projektet støttes af Børne- og Undervisningsministeriet
(1.4.22) <https://annagellert.com/2021/02/25/nyt-forsknings-og-udviklingsprojekt-vedr-ordblindetest-til-elever-med-begraenset-dansk-ordforrad/>
- Holbæk Kommunes hjemmeside: *Indsatser for ordblinde i Holbæk Kommune (2018) & Beskrivelse af Holbæk Kommunes indsats for ordblinde – vejledning og inspiration til skolerne (2018)*.
(1.4.22) <https://holbaek.dk/borger/boern-unge-og-uddannelse/dagtilbud-og-skoler/skole-og-sfo/ordblindhed/>
- Jandorf, B.D. & Andreasen, K. (2021). *Grundsten til en ordblindevenlig skole*. København: Akademisk Forlag.
- Ministeriet for Børn, Undervisning og Ligestilling (2016). *Vejledning til Ordblinderisikotesten. Test til tidlig identifikation af elever i risiko for udvikling af alvorlige afkodningsvanskeligheder, herunder ordblindhed*, uvm.dk
(1.4.22) <https://www.uvm.dk/-/media/filer/uvm/udd/folke/pdf16/nov/161110-vejledning-til-orblinderisikotesten-ua.pdf>
- Nielsen, I. & Petersen, D.K. (1992). *Diavok*, En diagnostisk læse- og stavetest. AOF.
- Nobelius, T. (2021). *Tosprogede elever og ordblindhed*. EMU.
(1.4.22) <https://emu.dk/grundskole/dansk-som-andetsprog/tosprogede-elever-og-ordblindhed/tosprogede-elever-og-ordblindhed>
-

Thise, H. & Vilien, K. (2019). *Broen til fagsproget – 32 idéer til at styrke sproget i alle fag*. Samfundslitteratur.

Trentemøller, T. (2019): *Dysleksi, motivation og robusthed*. Klim.